

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

**Centar za filozofska istraživanja i Medjunarodni
centar za promociju interreligijskog dijaloga pravde i
mira “Zajedno”. Religija i državnost: Dekleracija za
svjetsku etiku**

Huković, Seid

1996

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/49293c12-3541-4e50-b53d-159209675862>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

POSEBNA IZDANJA

KNJIGA CVI

ODJELJENJE DRŠTVENIH NAUKA
CENTAR ZA FILOZOFSKA ISTRAŽIVANJA

I

MEĐUNARODNI CENTAR ZA PROMOCIJU INTERRELIGIJSKOG DIJALOGA,
PRAVDE I MIRA "ZAJEDNO"

Knjiga 31

RELIGIJA I DRŽAVOTVORNOST
DEKLARACIJA ZA SVJETSKU ETIKU

Redakcioni odbor

SEID HUKOVIĆ, FILIP ŠIMIĆ, ARIF TANOVIĆ

Glavni urednik

SEID HUKOVIĆ

predsjednik Akademije nauka i umjetnosti
Bosne i Hercegovine

SARAJEVO, 1996.

Sulejman Grozdanić

POZIV "NA VIRU"

Napomena: Nisam ni teolog ni filozof; bavim se historijom i kritikom književnosti. Otud je i moj prilog o vjerskoj toleranciji i pomirenju iz tog domena.

Onaj čuveni, paradigmatični sarajevski četverougao, smješten u samoj historijskoj jezgri grada, gdje se na prostoru dimenzije 150 × 150 metara nalaze bogomolje sve četiri velike svjetske monoteističke religije – islama, pravoslavlja, katoličanstva i judaizma, podsjeća me na mudru i humanističku misao velikog klasičnog arapskog pjesnika s kraja X i prve polovine XI stoljeća, slijepog Abu al-Alā al-Ma'arrija. Osnovno njegovo osjećanje i misao, u kontekstu ovog našeg razgovora, jeste da su svi ljudi stvoreni od jednog Boga, da svi čovjekovi putevi vode tom jednom Bogu, Bogu ljubavi, mira, pravde, harmonije, povjerenja i tolerancije, pri čemu ti putevi mogu biti i jesu različiti, što ni na koji način ne krnji biť samoga Jednoga niti umanjuje vrijednost i učinak svakog pojedinog puta. Za njega je jedan Bog, svih ljudi, bez obzira kako mu se obraćali i na koju stranu okretali. Poznato je da islam priznaje i poštuje monoteističke religije koje su objavljene prije njega. Uslov je, između ostalog, vjera u jednog Boga i činjenje dobrih djela. To se opetovano ističe u Kur'anu: *One koji su vjerovali, pa i one koji su bili Jevreji, kršćani i Sabejci, one koji su u Boga i onaj svijet vjerovali i dobra djela činili, njih doista čeka nagrada od Gospodara njihova...*

Međutim, i danas jedno od vrlo značajnih pitanja odnosa među velikim svjetskim monoteističkim religijama predstavlja njihovo međusobno, i de facto i de iure, priznanje, prihvatanje i poštivanje, kao ravnopravnih i jednako valjanih, ali različitih puteva ka Jednom; to se također odnosi i na priznavanje i poštivanje i svih drugih, etički i humanistički zasnovanih svjetonazora, što sve skupa jeste nezaobilazan uslov i krucijalan doprinos

uspostavljanju "svjetske etike", o kojoj tako razložno i afirmativno govori uvaženi profesor Leonard Swindler, a što bi, konačno, trebalo da dovede do prestanka masovnih istrebljenja čitavih rasa i naroda drugačijeg vjerovanja, a u ime "uvođenja u istinsku vjeru".

Bosna je, za prave i iskrene vjernike u jednog sveopćeg Boga, zadivljujući i naročito zanimljiv prostor i obrazac međureligijskog dijaloga, vjerske tolerancije i zajedničkog života. Četiri velike jednobožačke vjeroispovijesti na jednom, tako malom prostoru, u jednoj prirodno-geografskoj, političkoj i kulturno-civilizacijskoj cjelini, u jednom jedinstvenom podneblju! Ljudi Bosne, u svojoj izvornoj biti, nose istinske pretpostavke i iskrene spremnosti za međusobno doticanje, upoznavanje, zbližavanje i zajednički život. Pripadnici pojedinih konfesija su se uvijek obraćali jednom istom Bogu, pri čemu su svoj način obraćanja čuvali i njegovali, a način obraćanja drugih vjernika – *poštovali*. Dokaz: to traje u Bosni hiljadu godina, tako njeni ljudi žive i opstoje tisuću godina. A svi poremećaji takvog zajedničkog života u Bosni dolaze izvan nje, iz njenog bližeg ili daljeg okruženja. I to traje gotovo hiljadu godina.

O Bosni međuvjerskih priznavanja i prihvatanja, o Bosni povjerenja, mira, tolerancije i humanizma imamo jedno pjesničko svjedočenje iz XVII vijeka. To je pjesma Muhameda Hevaije Uskufije, bosanskog pjesnika, rođenog prve godine XVII stoljeća kod Tuzle.

Osnovni motiv pjesme jeste poziv "na vjeru", na povjerenje, na pomirenje, na zajednički život... Poziv upućuje jedan musliman "svojoj braći" pravoslavnim hrišćanima. Sasvim je moguće da je pjesma imala neki neposredan, konkretan povod, ali njen sadržaj i poruka imaju opšteljudsku, univerzalnu vrijednost. Ta vrijednost je prije svega istaknuta kroz poziv "Hod'te nami vi na viru!", na čemu pjesnik toliko uporno insistira da ga, gotovo moleći, ponavlja kao završni akord svih dvadeset i pet strofa svoje pjesme.

Jedan je Stvoritelj svih nas. Pjesnik ne govori čiji je to Stvoritelj, nego kaže: *svih nas*, čime on priznaje, prihvata i poštuje i "tudeg" Boga kao Istinitog i Stvoritelja, što znači da priznaje, prihvata i poštuje i drugu religiju kao jednako valjan, iako različit put ka Jednom.

*Bog nas jedan jer satvori,
Bud'te Bogu bogodvori,
Hod'te nami vi na viru!*

Zatim pjesnik veli da smo svi od jednog oca i jedne matere, što, u njegovom poimanju svijeta i čovjeka, znači da svi potičemo od jednog Praoca i jedne Pramajke. No, to istovremeno može da znači da smo svi mi ovdje, u Bosni, istog korijena i porijekla, da smo bliski, rođaci, braća... Tu istinu, da smo svi od istog oca i iste matere, treba dobro spoznati, da se ne bismo međusobno ubijali i ništili:

*Otac jedan, jedna mati,
Prvo bi nam valja znati,
Jer ćemo se paski klati,
Hod'te nami vi na viru!*

Za ovog pjesnika–mistika nužno je spoznati Boga i Njegovo jedinstvo, a naopaka vjera i nevjera vode ka međusobnom zatiranju i razaranju ljudskih dobara:

*Zovemo vas jer se piše,
Boga sveta uznat više,
Paka vjera teško tište,
Hod'te nami vi na viru!*

Zatim:

*Je li slika bit se, robit,
Po neviri sići, morit,
Jedno drugom kuće orit,
Hod'te nami vi na viru!*

Potom pjesnik poziva svu "svoju braću", koja žele povjerenje i pomirenje, da prestanu da se međusobno biju i istrebljuju, poziva ih na razboritost i ispravnost u zadatoj riječi:

*Pamet nije bit se, klati,
Već na viri biti brati,
Vrlo pravo, virno stati,
Hod'te nami vi na viru!*

Pjesnik je dobro znao šta znači sloga i slaganje u Jedinstvu Božijem, pa upozorava one kojima se obraća da ne dozvole da ih razjedinjuju i da razbijaju jedan rod:

*Jedno čedo razrodi se,
Naopako jer hodi se,
Ter na jedin¹ ne vodi se,
Hod'te nami vi na viru!*

*Ne dajte se hāl² lučit,²
Zaboraviv jedin³ mučit,
Čistu viru valja učit,
Hod'te nami vi na viru!*

¹ Jedinstvo (Božije).

² Razbojnički razjedinjavati.

³ Jedinstvo (Božije).

On je također dobro znao da su stvarni nevjernici oni koji siju razdore i sukobe, mržnju i netrpeljivost, da se time okreću od istinske vjere; oni, načešće ne spadajući ovdje, zavađaju narode i huškaju ljude jedne protiv drugih:

*Boj ne bije koj' pametan,
Bude veće prepravatan,⁴
I(z) šta viri on zamétan,⁵
Hod'te nami vi na viru!*

Na kraju, pjesnik gotovo očajno i alarmantno uzvikuje: *Dosta!*

*Dosta se je zla činilo,
Paski klalo i svinjilo,
I bez uma još kinjilo,
Hod'te nami vi na viru!*

Ova pjesma ne predstavlja misionarski poziv "u vjeru", kako su je neki istraživači naše starije književnosti shvatili. U našem jeziku "na vjeru" znači "na povjerenje" i to čvrsto, duboko povjerenje, "na časnu riječ". No, još je značajnije da se u pjesmi ni u jednom trenutku ne osjeća vjerska mržnja, netrpeljivost ili isključivost, niti se spominje ičija posebna vjera, ičiji posebni Bog, ičija posebna sveta knjiga, ičiji posebni Božji poslanik. Sve je iz Jednoga, u Jednome, ka Jednome. Ponavljam: priznaje se, prihvaća i poštuje i druga vjera kao ravnopravna i jednako valjana. To je jedini ključ prevladavanja tako tragičnih međuvjerskih nesporazuma i sukoba, u stvari, sprečavanja zloupotrebe religije u posve drugačije, sasvim profane svrhe i ciljeve. Samo je to put razuma, povjerenja, pomirenja, tolerancije i mogućnosti zajedničkog života i opstanka. To je osnovna poruka bosanskog pjesnika Muhameda Hevaije Uskufije, to je njegov prilog "novoj svjetskoj etici".

Učinilo mi se da ovaj trezveni, ljudski glas, uime Boga svih nas, glas jednog iskrenog vjernika u Jednog i Jedinog za sve ljude, glas iz Bosne prije tri stotine i pedeset godina, valja i danas i čuti i poslušati, i ovdje a i drugdje.

⁴ Nahuškan.

⁵ Okreće se od vjere.